

Osmanlı Devleti'nde Yumurta Ticareti: Ekonomik Değer, Üretim, İhracat ve Şirketleşme

Egg Trade in the Ottoman State: Economic Value, Production, Export and Incorporation

Salih BAŞKUTLU¹

¹Doç. Dr., Munzur Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Tunceli, salihbaskutlu@hotmail.com, orcid.org/0000-0003-1676-6505

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi

Geliş/Received:
03.03.2025
Kabul/Accepted:
02.04.2026

DOI:

10.18069/firatsbed.1650268

Anahtar Kelimeler

Osmanlı Devleti,
Yumurtacılık, ticaret,
şirketleşme

ÖZ

Yumurta'nın besleyici içeriği ve ekonomik değeri, onu dünya çapında önemli bir ticaret ürünü haline getirmiştir. İnsanların temel besin kaynaklarından biri olan yumurta, özellikle 19. ve 20. yüzyıllarda küresel ticaretin en değerli ürünlerinden biri haline gelmiştir. Avrupa ve Amerika'da yumurta üretimi giderek artarken, Osmanlı Devleti de bu alanda önemli bir ihracatçı konumuna gelmiştir. Yumurta, sadece gıda sektörü için değil, aynı zamanda sanayi ve ilaç sektörleri için de önemli bir hammadDEDİR. Bu nedenle, birçok ülke yumurta üretimini artırmak ve ticaretini geliştirmek için çeşitli politikalar geliştirmiştir. Osmanlı Devleti, sahip olduğu geniş tarım arazileri ve köklü hayvancılık geleneği sayesinde yumurta üretimi açısından büyük bir potansiyele sahipti. Karadeniz vilayetleri, Sivas, Erzurum, Mamuretülaziz, Hüdavendigar, Aydın ve Rumeli gibi bölgeler, tavuk yetiştiriciliği ve yumurta ticareti için elverişli yerlerdi. Osmanlı yumurtaları, büyük ölçüde Avrupa'ya ihraç edilmekteydi. Osmanlı'da tavukçuluk genellikle küçük ölçekli işletmeler ve köylüler tarafından yürütülmekteydi. Ancak, Avrupa'nın artan talebiyle birlikte daha büyük ölçekli üretim alanları oluşturulmaya başlanmıştır. Bu çalışmada, Osmanlı Devleti'nde yumurtacılık sektörünün ortaya çıkması, gelişmesi, ticarileşmesi, şirketleşme, karşılaşılan sorun ve çözüm önerileri değerlendirilmiştir.

ABSTRACT

The nutritional content and economic value of eggs have made them a critical trade product worldwide. One of the essential human food sources, eggs, became one of the most valuable products of global trade, especially in the 19th and 20th centuries. While egg production in Europe and America increased gradually, the Ottoman Empire became a significant exporter. Eggs are an essential raw material for the food sector and industrial and pharmaceutical sectors. For this reason, many countries have developed various policies to increase egg production and develop their trade. The Ottoman State had great potential for egg production thanks to its vast agricultural lands and deep-rooted tradition of animal husbandry. Regions such as the Black Sea provinces, Sivas, Erzurum, Mamuretülaziz, Hüdavendigar, Aydın and Rumeli were favorable locations for chicken breeding and egg trade. Ottoman eggs were exported mainly to Europe. Small-scale enterprises and peasants generally carried out poultry farming in the Ottoman State. However, larger-scale production areas began to be established with the increasing European demand. In this context, the study above evaluates the emergence, development, commercialization, corporatization, problems encountered, and proposal for solutions to the egg industry in the Ottoman State.

Atıf/Citation: Başkutlu, S.(2026). Osmanlı Devleti'nde Yumurta Ticareti: Ekonomik Değer, Üretim, İhracat ve Şirketleşme. *Firat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 36, 2, 705-716.

Sorumlu yazar/Corresponding author: Salih BAŞKUTLU, salihbaskutlu@hotmail.com

1. Giriş

1.1. Yumurta Ticaretinin Küresel ve Osmanlı Piyasasındaki Yeri

Küresel gıda ticareti, modern dünyanın en dinamik sektörlerinden biri olarak ortaya çıkmıştır. Bu süreçte, yumurta ticareti giderek daha kritik bir konuma yükselmiş, besin değeri, ekonomik erişilebilirliği ve geniş kullanım alanları sayesinde uluslararası pazarlarda vazgeçilmez bir unsur haline gelmişti. Yumurta, temel bir besin kaynağı olmanın ötesine geçerek, mutfaklardan endüstriyel üretime kadar geniş bir yelpazede kendine yer bulmuş, küresel gıda arzının sürdürülebilirliği açısından stratejik bir rol üstlenmişti. Özellikle 19. yüzyılın sonlarına doğru yumurta üretimi ve ticareti, sanayileşmenin getirdiği yeniliklerle büyük bir dönüşüm geçirmiştir. Modern tarım teknikleri, lojistik altyapının gelişimi ve küreselleşmenin ivme kazanmasıyla birlikte, yumurta artık yalnızca yerel tüketim için üretilen bir gıda olmaktan çıkıp uluslararası pazarlarda geniş çapta alınıp satılan bir ürün haline gelmişti (Nejad, 1909: 154).

Amerika Birleşik Devletleri, dünyanın en büyük yumurta üreticisi olarak öne çıkarken, Fransa, Almanya, İngiltere ve Rusya gibi ülkeler de büyük üretim ve tüketim merkezleri olmuştur. 1909 yılı verilerine göre, ABD'de 862.540 ton, Fransa'da 300.000 ton, Almanya'da 270.000 ton, İngiltere'de 125.000 ton, Danimarka'da 55.000 ton, Belçika'da 30.000 ton ve Rusya'da büyük çapta yumurta üretimi yapılmıştır. Rusya'nın net üretim verileri kesin olarak tespit edilememekle birlikte, İngiltere'ye yıllık 51 milyon kilo yumurta ihraç ettiği bilinmektedir. Yumurta tüketimi açısından ise Almanya'da kişi başı yıllık tüketim 127 adet, Fransa'da 118 adet, İngiltere'de 97 adet, Belçika'da 94 adet ve Hollanda'da 91 adet olarak hesaplanmıştır. 1907 yılında yalnızca Paris'te, çarşı piyasasında 247 milyon Fransız yumurtası ile 81 milyon yabancı menşeli yumurta satılmıştır. Bu veriler, Avrupa'nın yumurtaya olan talebinin ne kadar fazla olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle sanayileşmiş ülkelerde yumurta tüketimi giderek artmış, ithalata bağımlılık yükselmiştir (Nejad, 1909: 154-159; Dersaadet Ticaret Odası Gazetesi, 1178: 1-2; BOA, BEO., 4346-325919; BOA, BEO., 4433-332402; BOA, BEO., 4491-336767; BOA, DH.İ.UM.EK., 42-63).

Yumurta ticaretinde Avrupa'nın önde gelen ülkelerinden biri olan Danimarka, üretim sürecini modernleştirmiş ve yumurtaları çiftliklerden toplayarak özel sınıflandırma ve ambalajlama süreçlerinden geçirerek Avrupa piyasalarında yüksek fiyatlara satmayı başarmıştır. Rusya ise yumurtaları kabuksuz olarak sevk ederek nakliye sırasında kırılmaları minimuma indirmiştir. Bu yöntemler, Osmanlı tüccarlarının da uygulayabileceği modern teknikler arasında yer almaktaydı. İngiltere ve Almanya gibi ülkeler ise yerel yumurta üretimlerini artırmalarına rağmen, ithalata bağımlı oldukları için yumurta ihtiyacının bir kısmını Osmanlı ve Rusya'dan karşılamaktaydılar. İngiltere'nin en büyük tedarikçileri Rusya ve Danimarka iken, Osmanlı Devleti'nden gelen yumurta miktarı daha sınırlı kalmaktaydı (Nejad, 1909: 154-159; Dersaadet Ticaret Odası Gazetesi, 1034: 1; Dersaadet Ticaret Odası Gazetesi, 1018: 3-4; Dersaadet Ticaret Odası Gazetesi, 1178: 1-2; BOA, MV., 197-47; BOA, MV., 197-103; BOA, HR.SFR.04., 889-34).

Bu çalışma, Osmanlı Devleti'nde yumurtacılık sektörünün ticarileşmesini konu edinmektedir. Bu amaçla Avrupa ve Osmanlılarda yumurtanın üretimi ve pazarlanması meselesi, yumurtanın ticari bir metaya dönüştürülmesi sürecinde yaşanan sorunlar, küresel piyasalarda ihtiyaç duyulan yumurta miktarı ve yumurtacılık sektöründe şirketleşmenin sebepleri gibi sorulara cevap aranacaktır.

2. Osmanlı'da Yumurta Üretiminde Modern Yöntemler, Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Osmanlı Devleti'nde tavukçuluk, genellikle küçük ölçekli aile işletmeleri tarafından yürütülmekteydi. Çiftçiler, büyük ölçekli modern üretim yöntemlerinden habersiz olduklarından, verimlilik açısından Avrupa ve Amerika'daki örneklerin gerisinde kalmışlardı. Avrupa'da özellikle Fransa ve Danimarka gibi ülkeler, tavukçuluk sektörünü organize ederek yumurta üretimini artırmış ve ihracat süreçlerini sistematik hale getirmişti. Danimarka, yumurta ticaretini kooperatifler aracılığıyla düzenleyerek kaliteyi artırmış, Fransa ise yeni tavuk ırkları geliştirerek üretimi teşvik etmişti. Amerika ise tavukçuluk sektöründe büyük bir ilerleme kaydederek yıllık yumurta üretimini olağanüstü seviyelere taşımıştı. Resmi verilere göre, Amerika'da yıllık yumurta üretimi 280 milyon doları aşarak altın, gümüş ve pamuktan daha fazla gelir getiren bir sektör haline gelmişti (Dersaadet Ticaret Odası Gazetesi, 1178: 1-2; Dersaadet Ticaret Odası Gazetesi, 663: 3).

Osmanlı Devleti'nde yumurta üretimi en çok Karadeniz vilayetleri, Sivas, Erzurum, Kastamonu, Bursa, İzmir ve Trakya bölgelerinde gerçekleşmekteydi. Karadeniz kıyısındaki limanlar, özellikle Trabzon, Samsun ve Mudanya, yumurta ihracatında önemli merkezler olarak öne çıkıyordu. Ancak, bu üretimin büyük bir kısmı iç

piyasada tüketilmekte, ihracata yönelik üretim henüz tam anlamıyla sistematik bir yapıya kavuşmamıştı. Küçük çiftliklerde üretilen yumurtalar, daha çok yerel pazarlar için üretilmekte ve ancak belirli bir kısmı ihracata yönlendirilebilmekteydi. Osmanlı topraklarında, ticari amaçla büyük ölçekli tavuk çiftlikleri kurulamamış, modern üretim metotları yaygınlaştırılamamıştı. Tavukçuluk genellikle geleneksel yöntemlerle yürütülmüş, bu da yumurta üretiminin verimini düşük seviyelerde tuttu (Nejad, 1909: 154-158; Dersaadet Ticaret Odası Gazetesi, 1178: 1-2; BOA, DH.İ.UM.EK., 7-41; BOA, DH.İ.UM., 16-3).

Osmanlı Devleti'nde yumurta ticareti, 19. yüzyılın sonlarında önemli bir ekonomik faaliyet haline gelmiş ve özellikle Fransa ve İngiltere ile yapılan dış ticarete büyük bir yer tutmuştu. Devlet istatistiklerine göre, Osmanlı topraklarından yılda yaklaşık 90 milyon adet yumurta ihraç edilmekteydi ve bu ihracatın toplam değeri 18 milyon kuruş, yani 180 bin Osmanlı lirası olarak hesaplanmıştı. Ancak uzmanlar, çiftçilerin daha bilinçli hareket etmesi ve modern üretim yöntemlerine geçilmesi durumunda bu miktarın yüz katına çıkarılabileceğini belirtmişlerdi (Dersaadet Ticaret Odası Gazetesi, 1178: 1-2; BOA, DH.İ.UM., 89-1).

Osmanlı yumurtalarının en büyük alıcısı Fransa olmuş, Marsilya başta olmak üzere Lion, Nice, Montpellier ve Toulon gibi şehirlerde Osmanlı yumurtaları yoğun bir şekilde pazarlanmıştı. Fransa'dan sonra Osmanlı yumurtalarının en fazla gönderildiği diğer büyük pazar ise İngiltere olmuştu. İngiltere, yılda 6,6 milyon İngiliz lirası değerinde yumurta ithal etmekte olup, bu ithalatın büyük bir kısmını Rusya, Danimarka, Almanya ve Belçika'dan sağlamaktaydı. Ancak, Osmanlı'dan İngiltere'ye yapılan ihracat oldukça sınırlı kalmış ve bu durum, Osmanlı yumurtalarının genellikle Fransa üzerinden İngiltere'ye sevk edildiğini göstermekteydi (Dersaadet Ticaret Odası Gazetesi, 1178: 1-2; Dersaadet Ticaret Odası Gazetesi, 1034: 1; BOA, BEO., 4433-332402; BOA, BEO., 4491-336767).

Tablo 1: 1909 yılında İstanbul'dan Avrupa Ülkelerine İhraç Edilen Yumurta Miktarı (Nejad, 1909: 154-156).

Ülke	Kuruş	Kilo
Almanya'ya	8,319,301	2,573,457
Avusturya'ya	4,086	738
İtalya'ya	98,340	25,630
Rusya'ya	13,096	4,279
Romanya'ya	5,517	1,223
Fransa'ya	1,689,109	391,854
Yunanistan'a	176,306	38,010
Bulgaristan'a	105,117	31,312

Daha önce belirtildiği üzere, Marsilya, Osmanlı yumurta ihracatının en önemli merkezlerinden biri konumundaydı. Osmanlı tüccarları burada etkin bir ticari ağ kurmuş ve şehir, Fransa üzerinden Avrupa pazarlarına açılan başlıca kapı işlevi görmüştü. Tablo 2'deki veriler, 1907 yılında yumurta ihracatının en yüksek seviyeye ulaştığını, 1908'de ise belirgin bir düşüş yaşandığını göstermektedir (Dersaadet Ticaret Odası Gazetesi, 1178: 1-2; Nejad, 1909: 155-158).

Tablo 2: Osmanlı Devleti'nden Marsilya'ya Gönderilen Yumurta Miktarı (Nejad, 1909: 156-159).

Yıl	Kilo
1905	4,129,964
1906	4,584,521
1907	5,961,600
1908	4,191,768

Osmanlı yumurtalarının Avrupa pazarındaki rekabet gücü, ambalajlama ve kalite standartları açısından bazı sorunlarla karşılaşılıyordu. Avrupa ülkelerinde yumurtalar, boyutlarına ve kabuklarının rengine göre ayrılarak satılmaktaydı. Ancak Osmanlı tüccarları bu ayrımı yapmadıkları için ürünleri daha düşük fiyatlara satılmaktaydı. Ayrıca, yumurtaların taşınma sürecinde yeterli özen gösterilmemesi, kırık ve bayat yumurtaların sevkiyatını artırarak ihracatın verimini düşürmekteydi. Avrupa'daki tüccarlar, yumurtaları büyük, orta ve küçük olarak ayırarak, kabuklarının temiz olmasına özen göstererek ve düzgün ambalajlama yaparak daha yüksek fiyatlara satabiliyordu. Dönemin kaynaklarında, Osmanlı tüccarlarının Avrupa'daki rekabet koşullarına

uyum sağlayabilmeleri için benzer yöntemleri benimsemelerinin gerekli görüldüğü belirtilmektedir (Dersaadet Ticaret Odası Gazetesi, 1178: 1-2; Nejad, 1909: 155-158).

Osmanlı tüccarları, yumurta ihracatı sırasında çeşitli zorluklarla karşılaşmıştı. Avrupa pazarlarında Osmanlı yumurtalarının hak ettiği değeri bulamamasının başlıca nedenleri şunlardı (Dersaadet Ticaret Odası Gazetesi, 663: 3; Dersaadet Ticaret Odası Gazetesi, 633: 2-3; Nejad, 1909: 154-159, Dersaadet Ticaret Odası Gazetesi, 1178: 1-2):

- Üretimin düzensiz olması: Yumurtalar belirli bir sistem içinde üretilmediğinden, sürekli ve güvenilir bir ihracat akışı sağlanamamıştı.
- Kalite standartlarının olmayışı: Avrupa'ya ihraç edilen yumurtalar genellikle küçük, kirli ve bazen bayat olduğundan, pazar değeri düşük kalmıştı.
- Ambalajlama eksikliği: Yumurtalar sandıklara gelişigüzel yerleştirildiği için sevkiyat sırasında kırılma ve bozulma oranı artmış, bu da fiyatların düşmesine neden olmuştu.
- Muhafaza tekniklerinin eksikliği: Avrupa'da yumurtalar konserve edilerek uzun süre dayanıklı hale getirilirken, Osmanlı'da bu yöntem yaygın olarak kullanılmamıştı.
- Pazarlama eksikliği: Osmanlı tüccarları, Avrupa'daki ticari ilişkileri yeterince geliştirememiş, yumurta ticaretinde etkin bir strateji oluşturamamıştı. Bu durum, Osmanlı yumurtalarının uluslararası pazarda rekabet gücünü azaltmıştı.
- Lojistik eksiklikler: Yumurta nakliyesinde kullanılan taşıma sistemleri yeterince gelişmiş olmadığından, sevkiyat sırasında büyük kayıplar yaşanmıştı.
- Mevsimsel dalgalanmalar: Yumurta üretimi, mevsim koşullarına bağlı olarak değişiklik göstermekteydi ve bu durum, istikrarlı ihracatı zorlaştırmaktaydı.

Avrupa'da yumurtaların muhafazası için çeşitli yöntemler geliştirilmişti. Özellikle kireçli su yöntemi ile yumurtalar altı aya kadar taze kalabiliyordu, bu sayede düşük fiyatlı dönemlerde depolanan yumurtalar, fiyatların arttığı kış aylarında satılarak daha fazla kazanç elde edilebiliyordu. Kaynaklar, bu tür muhafaza yöntemlerinin Osmanlı tüccarları tarafından uygulanması hâlinde ticari kârların artabileceğini ifade etmektedir. Ayrıca, yumurtaların saklanması ve taşınması sırasında kırılmaların önlenmesi için modern paketleme yöntemlerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Avrupa'da yumurtalar özel sandıklara yerleştirilerek nakledilirken, Osmanlı tüccarları bu konuda daha geleneksel yöntemler kullanmaktaydı. Bu da sevkiyat sırasında kayıplara yol açıyordu (Nejad, 1909: 158-159; Dersaadet Ticaret Odası Gazetesi, 633: 2-3; Dersaadet Ticaret Odası Gazetesi, 1178: 1-2; BOA, DH.EUM.AYŞ., 60-59).

Osmanlı yumurta ticaretinin gelişmesi için devletin çiftçilere eğitim vermesi, ticaret yapan tüccarları desteklemesi ve yeni pazarlar bulunması için teşvikler sağlaması öneriliyordu. Avrupa piyasalarına erişimi kolaylaştırmak için demiryollarının yaygınlaştırılması, nakliye süreçlerinin hızlandırılması ve Osmanlı yumurtalarının daha iyi pazarlanabilmesi adına çeşitli stratejiler geliştirilmeliydi. Ayrıca, Osmanlı Devleti içinde yumurta ihracatına yönelik vergilendirme politikalarının gözden geçirilmesi ve ihracatı teşvik eden düzenlemelerin yapılması da ticaretin büyümesine katkı sağlayabilirdi. Eğer bu adımlar atılsaydı, Osmanlı Devleti yumurta ticaretinde dünya çapında güçlü bir konuma sahip olabilir, hem üreticiler hem de tüccarlar daha fazla kazanç elde edebilirdi. Osmanlı Devleti'nde yumurta ticaretinin daha verimli hale gelmesi için bazı çözüm önerileri geliştirilmişti (Nejad, 1909: 154-159; Dersaadet Ticaret Odası Gazetesi, 663: 3; Dersaadet Ticaret Odası Gazetesi, 633: 2-3; Dersaadet Ticaret Odası Gazetesi, 1034: 1; Dersaadet Ticaret Odası Gazetesi, 1178: 1-2; Dersaadet Ticaret Odası Gazetesi, 865: 1; Dersaadet Ticaret Odası Gazetesi, 1018: 3-4; BOA, HR.İD., 79-13; BOA, HR.İD., 79-46; BOA, TFR.I.A.S., 59-5869):

- Yumurta üretiminin standardizasyonu sağlanmalı, üretim süreci düzenlenmeliydi.
- Tavukçulukta modern yöntemler uygulanmalı, yüksek verimli ırklar yetiştirilerek yumurta üretimi artırılmalıydı.
- Ambalajlama sistemleri iyileştirilmeli, Avrupa'daki uygulamalarda olduğu gibi yumurtaların boyutlarına göre ayrılması, temizlenmesi ve dayanıklı sandıklara yerleştirilmesi, dönemin ticari raporlarında vurgulanan yöntemler arasındaydı.
- Kooperatifler oluşturulmalı, Danimarka modelinde olduğu gibi üreticilerin birleşerek ihracatı düzenli hale getirmesi teşvik edilmeliydi.
- Yumurta nakliyesi için soğutmalı taşıma sistemleri geliştirilmeli, lojistik altyapı güçlendirilmeliydi.

- Devlet, çiftçileri ve tüccarları eğiterek modern tarım ve hayvancılık yöntemlerini yaygınlaştırmalıydı.
- Avrupa ile ticari ilişkiler güçlendirilmeli, Osmanlı tüccarlarının uluslararası pazarlarda daha etkili rol oynamalarının gerekli olduğu ifade ediliyordu.

Dönemin ticari değerlendirmelerinde, bu adımların uygulanması hâlinde Osmanlı yumurta ticaretinin dünya çapında daha güçlü bir konuma ulaşabileceği öngörülmüştür. Böylece hem üreticiler hem de tüccarlar daha fazla kazanç elde edebilir, Osmanlı Devleti ise ekonomik gücünü artırabilirdi. Osmanlı yumurta ticaretinin Avrupa'daki rakipleriyle rekabet edebilmesi için modern üretim ve dağıtım sistemlerine geçiş yapması elzemdi. Kaynaklarda, bu reformların hayata geçirilmesinin Osmanlı Devleti'ni küresel ticarete daha güçlü bir konuma taşıyabileceği yönünde görüşler yer almaktadır (Nejad, 1909: 154-159; Dersaadet Ticaret Odası Gazetesi, 663: 3; Dersaadet Ticaret Odası Gazetesi, 633: 2-3; Dersaadet Ticaret Odası Gazetesi, 1034: 1).

3. Yumurta İhracatı Ticaret ve Komisyonculuk Osmanlı Anonim Şirketinin Kuruluşu, Unvanı, Niteliği ve Süresi

Osmanlı Devleti'nin ekonomik kalkınmasına katkı sağlamak, modern ticaret ilkeleri doğrultusunda yumurta ihracatını teşvik etmek ve ticari ilişkileri güçlendirmek amacıyla 23 Eylül 1913 tarihinde Yumurta İhracatı Ticaret ve Komisyonculuk Osmanlı Anonim Şirketi kurulmuştur (bkz. Ek 1). Şirketin kurucuları Nesim Arditi, Mehmed Tefik, Ahmed Midhat ve Jak Arditi Efendiler olup, bu şahıslar Osmanlı ticaretinde yeni bir düzen getirmek amacıyla bu müessesenin temellerini atmışlardır. Şirketin unvanı "Yumurta İhracatı Ticaret ve Komisyonculuk Osmanlı Anonim Şirketi" olarak tescil edilmiş olup, hukuki statüsü Osmanlı Devleti'nin mevcut ve ileride yürürlüğe girecek tüm ticari kanun ve nizamlarına tabi olarak düzenlenmiştir. Şirketin tüm ticari ve hukuki işlemleri, Osmanlı kanunları çerçevesinde yürütülecek ve değişen mevzuata uyum sağlanacaktır (BOA, MV., 231-318; BOA, İ.MMS., 170-31: Nizamname madde 1).

Şirketin merkezi Dersaadet (İstanbul) olarak belirlenmiş, ancak Osmanlı vilayetlerinde ve yabancı ülkelerde şubeler açabilme yetkisine sahip kılınmıştır. Şirket, gerek Osmanlı topraklarında gerekse dış ülkelerde ticari faaliyet gösterebilecek, yurtdışı ile yapılacak ticari anlaşmalar ve işbirlikleri konusunda yetkili olacaktır (Madde 2).

Şirketin faaliyet süresi kırk yıl olarak tespit edilmiştir. Ancak, şirketin süre sonunda faaliyetlerine devam edebilmesi veya süresinden önce feshedilmesi, genel kurulun yetkisinde olup, ilgili hukuki prosedürlerin yerine getirilmesiyle mümkündür. Şirketin faaliyet süresinin uzatılması veya feshedilmesi gibi hususlar, ancak genel kurulda alınacak bir karar ve Osmanlı hükümetinin onayıyla hayata geçirilebilecektir (Madde 3-4).

3.1. Şirketin Sermaye, Hisse Senetleri ve Ortaklık Hakları

Şirketin mali gücünü sağlam temellere oturtmak ve ticari faaliyetlerini sürdürebilmesini garanti altına almak için belirlenen sermaye 5.000 Osmanlı Lirası olup, bu sermaye her biri 2 lira kıymetinde olmak üzere 2.500 hisseye bölünmüştür. Şirketin sermayesi, genel kurulun kararı doğrultusunda bir misline kadar artırılabilir olup, artışın yürürlüğe girmesi için hükümete bildirimde bulunulması zorunludur. Sermayenin daha yüksek oranda artırılması ise, ancak Osmanlı hükümetinin açık izni ile gerçekleştirilebilecektir (Madde 5).

Şirket tarafından ihraç edilecek hisse senetleri, hamiline yazılı olarak düzenlenecek ve ticaretin gerektirdiği şekilde serbest dolaşımda bulunabilecektir. Şirketin hisse senetlerinin bir yüzü Osmanlı Türkçesiyle, diğer yüzü Fransızca olarak hazırlanacak olup, uluslararası ticarete kolaylık sağlanacaktır (Madde 6-8).

Şirketin hisse senetleri, bölünemez ve her hisse için yalnızca tek bir sahibin varlığı kabul edilir. Hissedarlardan herhangi birinin vefatı, iflası veya hukuki ehliyetini kaybetmesi durumunda, mirasçılar veya alacaklılar, şirketin mal varlığına haciz koyduramayacak veya yönetimine müdahale edemeyeceklerdir (Madde 9).

Şirkete sonradan katılan ortaklar, şirkete girdikleri tarihten itibaren yıllık kârden temettü (kâr payı) almaya hak kazanacaklardır (Madde 10).

3.2. Şirketin Yönetimi ve Meclis-i İdarenin Yetkileri

Şirketin idaresi, anonim şirket düzenine uygun olarak bir Meclis-i İdare (Yönetim Kurulu) tarafından yürütülecektir. Yönetim kurulu üyeleri, genel kurul tarafından beş yıllık süreler için atanacaktır ve en az yarısının Osmanlı tebaasından olması şarttır. İlk beş yıl boyunca yönetim kurulunda Nesim Arditi, Mehmed

Tevfik, Ahmed Midhat, Jak Arditi ve Dimo Efendiler görev yapacak olup, bu süreçte yönetimlerinin tasdiki için genel kuruldan ek bir onay alınması gerekmeyecektir (Madde 11).

Yönetim kurulu üyeleri, beş yıllık süreler için seçilecek olup, görev süreleri sona erdiğinde ilk değişim kura usulüyle, sonraki değişimler kıdem esasına göre yapılacaktır (Madde 12).

Meclis-i İdare, ayda en az bir kez toplanacak ve kararlar oy çokluğu ile alınacaktır. Kararların geçerli sayılabilmesi için üyelerin en az yarısından bir fazlasının toplantıya katılımı zorunludur (Madde 13).

Her yönetim kurulu üyesi, en az otuz hisse senedine sahip olmak zorunda olup, bu hisseler görev süresi boyunca şirket kasasında emanet olarak saklanacaktır. Bu hisseler, görev süresi boyunca satılamaz ve devredilemez (Madde 15).

Meclis-i İdare, şirketin tüm iş ve işlemlerini yürütme, şirket adına hukuki ve ticari kararlar alma, ticari anlaşmalar yapma ve gerektiğinde Osmanlı mahkemelerinde şirketi temsil etme yetkisine sahiptir (Madde 16-20).

3.3. Genel Kurulun Yetkileri ve Toplanma Esasları

Genel kurul, şirketin en yüksek karar organı olup, hissedarların tümünü kapsayan yetkili mercidir. Genel kurul, her yıl Aralık ayında düzenli olarak toplanacak olup, gerektiğinde olağanüstü toplantılar düzenlenebilecektir (Madde 21-22).

Genel kurulun geçerli olabilmesi için, şirket sermayesinin en az dörtte birine sahip hissedarların toplantıya katılımı gerekmektedir. Eğer ilk toplantıda bu şart sağlanmazsa, ikinci toplantıda katılımcı sayısına bakılmaksızın karar alınabilecektir (Madde 25).

Genel kurulun görevleri arasında, şirketin bilanço ve hesaplarını incelemek, yönetim kurulunu denetlemek, temettü ödemelerine karar vermek, gerektiğinde yeni yönetim kurulu üyelerini atamak ve şirket politikalarını belirlemek bulunmaktadır (Madde 26-32).

3.4. Yıllık Hesapların Düzenlenmesi ve Defter Tutma Esasları

Osmanlı Devleti'nin ticari düzenine uygun olarak şirketin mali işlemleri, kesin ve düzenli bir muhasebe sistemi çerçevesinde yürütülecektir. Şirketin yıllık hesapları, ticari şeffaflığı sağlamak ve hissedarların haklarını korumak amacıyla düzenli olarak denetlenecek ve kayıt altına alınacaktır. Şirketin mali yılı Rumi takvime göre Mart ayının ilk gününden başlayacak Şubat ayının son günü itibarıyla sona erecektir. Ancak, şirketin kesin kuruluş tarihine tekabül eden ilk mali yıl, faaliyete geçtiği tarihten itibaren başlayacak ve o yılın Şubat ayı sonuna kadar devam edecektir (Madde 33).

Yönetim kurulu, her yılın sonunda şirketin tüm gelir ve giderlerini, borç ve alacak durumunu kapsayan bir bilanço hazırlayarak genel kurulun onayına sunacaktır. Genel kurul toplantısından en az kırk gün önce, bu yıllık bilanço raporu şirket müfettişlerine ve ilgili denetim mercilerine ibraz edilecek ve denetleme işlemi tamamlandıktan sonra hissedarlara açık hale getirilecektir. Hissedarlar, şirketin muhasebe defterlerini ve yıllık bilançosunu inceleme hakkına sahiptir. Şirketin hesapları, Osmanlı Ticaret Nezareti tarafından belirlenen usuller çerçevesinde tutulacak ve düzenli olarak nezarete sunulacaktır. Eğer yıllık hesaplar üzerinde ihtilaf çıkarsa, konu önce genel kurulda ele alınacak, ardından hukuki mercilere başvurularak şirketin hakları korunacaktır (Madde 33).

3.5. Temettü Dağıtımı, Kâr Payı ve İhtiyat Akçesi

Şirketin yıllık net kârının paylaşımı, Osmanlı anonim şirketlerinin mali yapısını düzenleyen kaideler çerçevesinde belirlenmiştir. Öncelikle tüm hissedarların sahip oldukları hisseler karşılık olmak üzere yüzde beş oranında yıllık faiz tahsis edilecektir. Bu faiz, şirketin mali istikrarını sağlamak ve hissedarların yatırımlarını güvence altına almak amacıyla ödenecektir. Faiz ödemelerinden sonra, şirketin kurucuları için yıllık net kârın yüzde beşi tahsis edilecektir. Geriye kalan kârın bir kısmı, ihtiyat akçesi olarak ayrılacaktır (Madde 34).

İhtiyat akçesi, şirketin beklenmedik harcamalarına ve ileride doğabilecek mali zorluklara karşı bir teminat niteliği taşımaktadır. İhtiyat akçesi ayrıldıktan sonra, kalan kâr miktarı, yönetim kurulunun teklifi ve genel kurulun onayı ile hissedarlara temettü (kâr payı) olarak dağıtılacaktır (Madde 35).

Eğer yıllık net kâr, hissedarlara ödenecek yüzde beş faiz veya temettü ödemeleri için yetersiz kalırsa, bu eksiklik ihtiyat akçesinden karşılanacaktır. Ancak, ihtiyat akçesi tamamen kullanıldıktan sonra da gelir yetersiz kalırsa, temettü ödemesi yapılamaz ve bu durum hissedarlara bildirilir. Şirketin mali sürekliliğini sağlamak amacıyla, ihtiyat akçesi, şirketin ana sermayesine eşit seviyeye ulaşıncaya kadar artırılacaktır. Bu oran sağlandıktan sonra, ihtiyat akçesinin daha fazla artırılmasına gerek kalmayacak ve o yıldan itibaren temettü ödemeleri doğrudan hissedarlara aktarılacaktır (Madde 36).

Eğer şirket feshedilecek olursa ve ihtiyat akçesi hâlâ mevcutsa, şirketin borçları ödendikten sonra kalan ihtiyat akçesi hissedarlar arasında payları nispetinde dağıtılacaktır (Madde 37).

3.6. Şirketin Faaliyet Süresinin Uzatılması, Feshi ve Tasfiye Süreci

Şirketin faaliyet süresinin uzatılması veya süresinden önce feshedilmesi, genel kurulun alacağı bir karar ve Osmanlı hükümetinin onayı ile gerçekleştirilecektir. Eğer yönetim kurulu, şirketin faaliyet süresinin uzatılmasını, tasfiye edilmesini veya başka bir şirket ile birleşmesini gerekli görürse, bu hususu genel kurula arz edecek ve konunun tartışılması için olağanüstü toplantı düzenlenecektir (Madde 38).

Şirketin sermayesinin üçte biri kaybedildiğinde, yönetim kurulu, şirketin devam edip etmeyeceğine karar vermek üzere genel kurulu toplantıya çağıracaktır (Madde 39).

Şirket feshedilecekse, tasfiye süreci dikkatli bir şekilde yürütülecek ve şirketin borçları eksiksiz olarak kapatıldıktan sonra kalan sermaye hissedarlara payları oranında iade edilecektir. Tasfiye işlemlerini yürütmekle görevli olan kişiler, hissedarların haklarını korumak adına şirketin tüm mal varlığını ve taahhütlerini üçüncü taraflara devredebilir veya başka bir anonim şirkete satışını gerçekleştirebilir. Tasfiye süreci boyunca, şirketin genel kurulu aktif olmaya devam edecek ve tasfiye memurlarının tüm kararları genel kurul tarafından denetlenecektir (Madde 40-41).

3.7. Şirketin Kamusal Yükümlülükleri ve Devletle İlişkileri

Şirketin tüm işlemleri, Osmanlı Ticaret Nezareti tarafından belirlenen mevzuata uygun şekilde yürütülecektir. Her yıl, ticaret nezaretine, şirketin finansal durumunu, faaliyetlerini ve yıllık bilançosunu içeren ayrıntılı bir rapor sunulacaktır (Madde 42).

Ayrıca, şirketin iç tüzüğünde yapılan herhangi bir değişiklik veya şirketin yönetim yapısında meydana gelen herhangi bir revizyon, Osmanlı hükümetine bildirilmek zorundadır. Şirketin kuruluşuna dair bu nizamname, Osmanlı hükümeti tarafından onaylandıktan sonra Takvim-i Vekayi gazetesi başta olmak üzere muteber gazetelerde yayımlanacak ve kamuoyuna duyurulacaktır (Madde 43).

3.8. Şirketle İlgili Nihai Hükümler ve Ek Düzenlemeler

Şirketin tüm hissedarları ve yöneticileri, bu nizamname hükümlerine harfiyen uymakla yükümlüdür. Şirket, hissedarlarına ait bilgilerin gizliliğini koruyacak ve tüm işlemlerinde şeffaflık ilkesine bağlı kalacaktır. Eğer şirketin faaliyetleri sırasında ortaya çıkan hukuki ihtilaflar çözülemezse, bu durum Osmanlı Ticaret Mahkemeleri tarafından değerlendirilecek ve son hüküm mahkeme tarafından verilecektir. Şirket tarafından ihraç edilecek her hisse senedi, bu nizamname hükümlerini içerecek ve yatırımcılara şirketin mali yapısı hakkında açık bilgi sağlayacaktır (BOA, İ.MMS., 170-31).

Şirketin ana sözleşmesi olarak kabul edilen bu nizamname, Osmanlı anonim şirketler hukukuna ve ticari düzenlemelerine tam uygunluk içinde hazırlanmış olup, Osmanlı ticari modernleşmesinin en güzel örneklerinden biridir.

Yumurta İhracatı Ticaret ve Komisyonculuk Osmanlı Anonim Şirketi, aslında yumurta ticaretini organize ve merkezî bir yapı altında toplama yönünde ciddi bir adım olarak değerlendirilse de bu teşebbüs tam anlamıyla uygulamaya geçirilemeden Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle işlevsizleşmiştir. Savaş şartlarında özel sektör girişimleri desteklenememiş, şirketin faaliyet alanı ve etkisi kısıtlı kalmıştır. Sermaye birikimi, lojistik yönetimi ve ihracat organizasyonu gibi konularda öngörülen hedefler, savaş koşullarında karşılık bulamamıştır (BOA, MV., 231-318; BOA, İ.MMS., 170-31).

4. Birinci Dünya Savaşı ve Yumurtacılık Sektörünün Daralması

1914'te başlayan Birinci Dünya Savaşı, Osmanlı Devleti'nin ekonomik yapısını köklü biçimde sarsmış; tarım, hayvancılık ve gıda üretimi başta olmak üzere pek çok sektörde daralmaya neden olmuştur. Bu süreçte yumurtacılık sektörü de savaşın getirdiği yeni öncelikler, kısıtlamalar ve kaynak kıtlıklarından doğrudan etkilenmiştir. Savaşın getirdiği ekonomik ve lojistik zorluklar hem iç piyasada hem de dış ticarete yumurta üretimi ve dağıtımında ciddi aksamalara yol açmıştı. Savaş yıllarında, Osmanlı yönetimi gıda güvenliğini sağlamak ve özellikle orduya yönelik temel besin maddelerinin tedarikini güvence altına almak amacıyla bazı tarım ve hayvancılık ürünlerinde ihracat kısıtlamalarına gitmiştir. Bu çerçevede, savaş süresince yumurta ve yumurta içi ihracatına kısıtlamalar getirilmiş, özellikle tarafsız ve düşman ülkelere yönelik ihracat ya tamamen durdurulmuş ya da izne bağlanmıştı. Ancak savaşın ilerleyen dönemlerinde, özellikle yaz aylarında yumurta üretiminin doğal olarak artmasıyla birlikte, üretim fazlası ürünlerin iç piyasada tüketilememesi durumunda, sınırlı da olsa ihracata tekrar izin verilmiştir. Ticaret ve Ziraat Nezareti, bu çerçevede bazı istisnai uygulamalara yönelmiş, dost ve tarafsız ülkelere yönelik ihracatın yeniden yapılabileceğini belirtmişti. Bu uygulama hem üreticilerin ekonomik kaybını önleme hem de çürümeyi engelleme amacı taşıyordu. Bu bağlamda, Birinci Dünya Savaşı yılları, Osmanlı Devleti'nde yumurtacılık sektörünün hem kurumsal gelişim hem de ticari yaygınlık açısından kesintiye uğradığı bir dönem olmuştur (BOA, MV., 197-47; BOA, MV., 197-103; BOA, BEO., 4433-332402; BOA, BEO., 4491-336767).

5. Sonuç

Osmanlı Devleti, sahip olduğu geniş tarım arazileri, uygun iklim koşulları ve hayvancılık geleneği sayesinde yumurta üretimi açısından yüksek bir potansiyele sahipti. Bu potansiyel, özellikle 19. yüzyılın sonlarında Avrupa'dan gelen yoğun talep sayesinde dış ticarete değerlendirilmeye başlanmış, Osmanlı yumurtaları başta Fransa olmak üzere çeşitli Avrupa ülkelerine ihraç edilmiştir. Bununla birlikte, Osmanlılar yumurta ticaretinde etkili bir konuma gelememiştir.

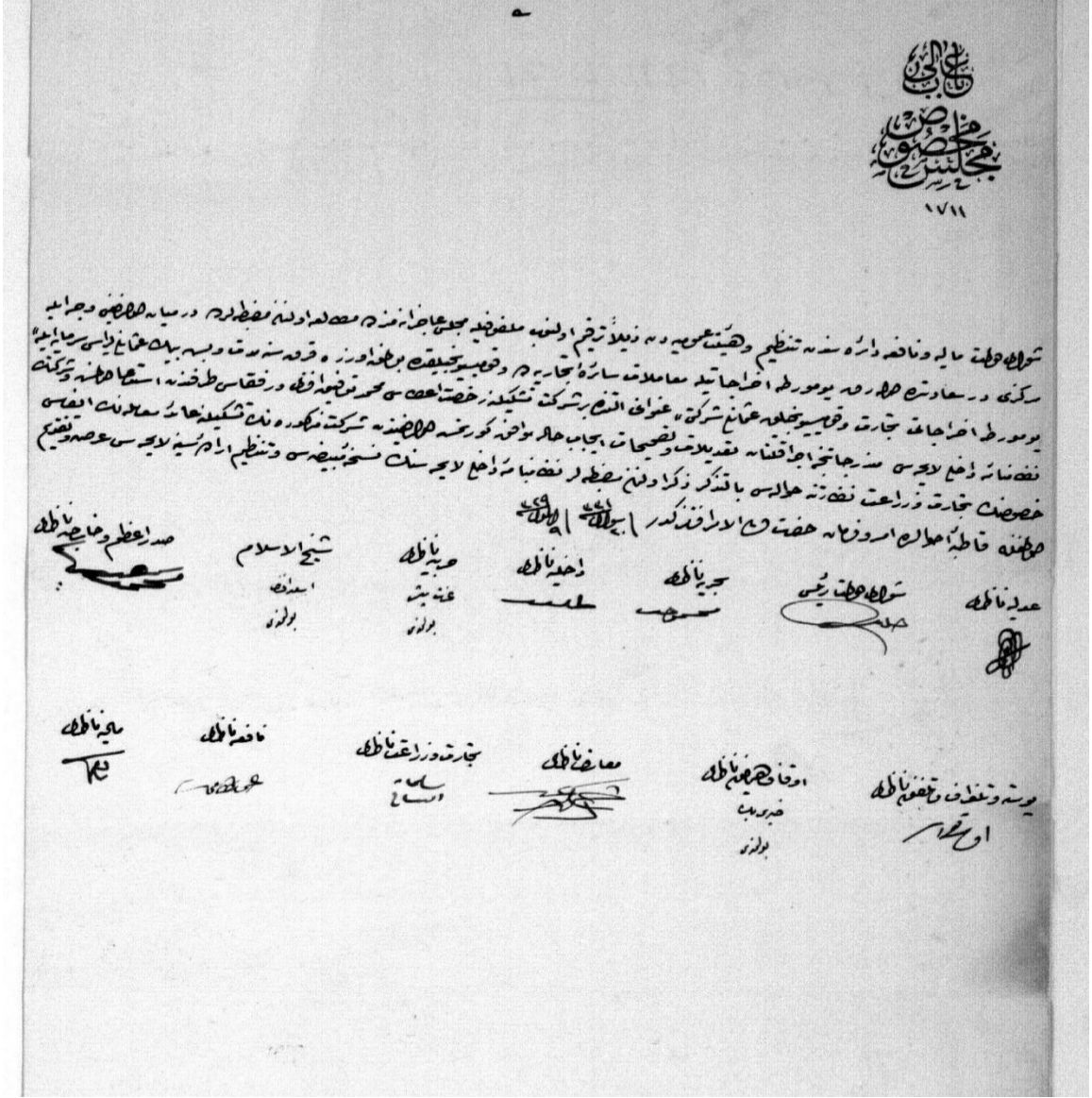
Bu durumun temel sebeplerinden biri, yumurta üretiminin küçük ölçekli, dağınık ve geleneksel yöntemlerle yürütülmesidir. Avrupa ülkeleri, modern tarım tekniklerini benimseyerek yumurta üretimini büyük çiftlikler ve kooperatifler aracılığıyla organize ederken, Osmanlı'da üreticiler çoğunlukla geleneksel yöntemleri tercih ediyordu. Ayrıca yumurtaların sınıflandırılmadan, ambalajsız ve hijyen standartlarından uzak biçimde ihraç edilmesi, ürünün pazardaki değerini düşürmüştür. Bu faktörler, Osmanlı yumurtalarının Avrupa pazarlarında düşük fiyatlardan satılmasına yol açmış ve pazardaki rekabet gücünü zayıflatmıştır.

Lojistik altyapının yetersizliği, nakliye sırasında yaşanan kayıplar, muhafaza yöntemlerinin geri kalmış olması ve mevsimsel üretim dalgalanmaları da düzenli ve verimli bir ihracat akışının önünde ciddi engeller teşkil etmiştir. Avrupa ülkelerinde yumurtaların depolanmasına ve korunmasına yönelik geliştirilen teknikler sayesinde elde edilen ticari avantajlar, Osmanlı'da yaygın olarak uygulanamamıştır.

1913 yılında kurulan Yumurta İhracatı Ticaret ve Komisyonculuk Osmanlı Anonim Şirketi, devletin ve özel sektörün yumurta ticaretini kurumsallaştırma ve modernleştirme yönündeki geç ama anlamlı bir girişimi olarak dikkat çekmektedir. Şirketin kuruluşu, yumurta ticaretini merkezi bir yapı altında toplama, kaliteyi standardize etme ve ihracat sürecini daha etkin yönetme hedefini taşımaktaydı. Ancak şirketin kurulması savaş yıllarına denk gelmiş; Birinci Dünya Savaşı'nın yarattığı ekonomik ve lojistik darboğazlar, bu tür teşebbüslerin etkisini sınırlamıştır. Dolayısıyla şirketleşme, Osmanlı yumurta ticaretinin sorunlarını çözmeye yönünde bir irade ortaya koymuş ancak yeterli olamamıştır. Dönemin belgelerinde, devletin yumurtacılık sektörüne yönelik sınırlı ilgisinin, finansal destek, lojistik organizasyon ve pazarlama alanlarında ciddi eksikliklerin bulunması, üreticilerin uluslararası pazarlarda etkinliğini azaltan unsurlardan biri olarak değerlendirildiği görülmektedir. Sonuç olarak, Osmanlı Devleti yumurta üretimi ve ihracatı açısından önemli imkânlarla sahip olmasına rağmen, Avrupa'daki gelişmelerin gerisinde kalmış ve sahip olduğu potansiyeli tam anlamıyla kullanamamıştır. Üretim, muhafaza, ambalajlama, nakliye ve pazarlama süreçlerindeki eksiklikler, Osmanlı yumurta ticaretinin uluslararası pazarlarda kalıcı ve güçlü bir yer edinmesini engellemiş; böylece Osmanlı yumurtacılığı, 20. yüzyıl başlarında Avrupa ile rekabet etmekte zorlanan bir sektör olarak kalmıştır.

Ekler

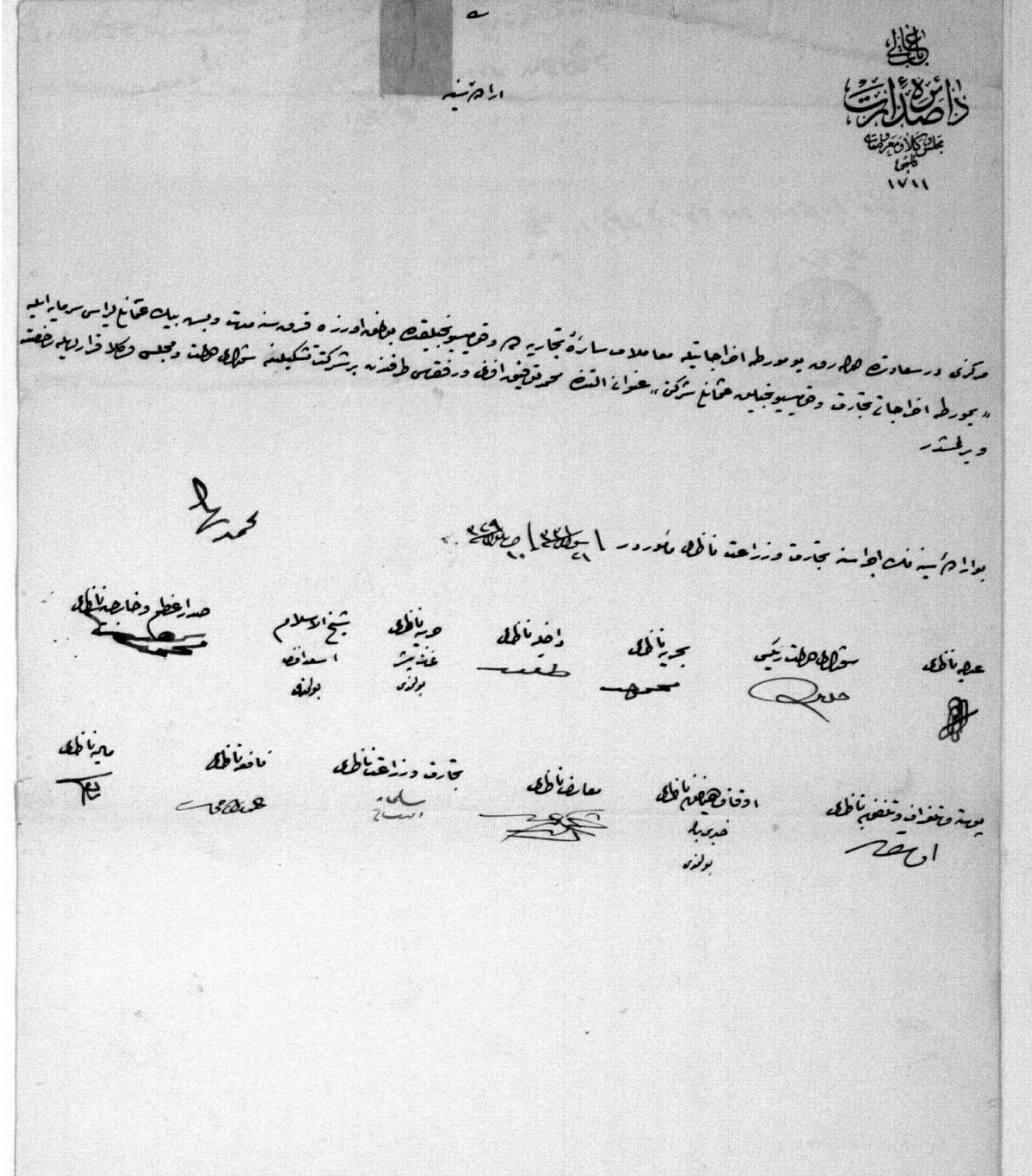
Ek 1: Yumurta İhracatı Ticaret ve Komisyonculuk Osmanlı Anonim Şirketinin Kuruluş Belgesi
(BOA, İ.MMS., 170-31).

Babıali
Meclis-i Mahsus
1711

Şura-yı Devlet maliye ve nafia dairesinden tanzim ve heyet-i umumiyyeden zeylen terkim olunup melfufuyla meclis-i acizanemizde mütalaa olunan mazbatalarda dermiyan olunduğu vechile merkezi Dersaadette olarak yumurta ihracatıyla muamelat-ı saire-i ticariyede ve komisyonculukta bulunmak üzere kırk sene müddet ve beş bin Osmanlı lirası sermaye ile "Yumurta ihracatı ticaret ve komisyonculuk Osmanlı şirketi" unvanı altında bir şirket teşkiline ruhsat itası Mehmed Tevfik Efendi ve rüfekası tarafından istid'â olunmuş ve şirketin nizamname-i dahili layihası mündericatinca icra kılınan tadilat ve tashihat icab-ı hale muvâfık görünmüş olduğundan şirket-i mezkurenin teşkiline aid muamelenin ifası hususunun ticaret ve ziraat nezaretine havalesi bit-tezekkür zikir olunan mazbatalar nizamname-i dahili layihasının nüsha-i mübeyyizesi ve tanzim-i irade-i seniyye layihası arz ve takdim olunmağla katıbe-i ahvalde emr ü ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

20 Şevval 331 / 9 Eylül 329
(imzalar)

Babıali
Daire-i Sadaret
1711
İrade-i Seniyye

Merkezi Dersaadette olarak yumurta ihracatıyla muamelat-ı saire-i ticariyede ve komisyonculukda bulunmak üzere kırk sene müddet ve beş bin Osmanlı lirası sermaye ile "yumurta ihracatı ticaret ve komisyonculuk Osmanlı şirketi" unvanı altında Mehmed Tevfik Efendi ve rüfekası tarafından bir şirket teşkiline şura-yı devlet ve meclis-i vükela kararlarıyla ruhsat verilmiştir.

Bu irade-i seniyyenin icrasına ticaret ve ziraat nazırı memurdur
21 Şevval 331 / 10 Eylül 329
(imzalar)

Kaynaklar

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

- BEO. / 4346-325919 / H. 13-05-1333 (29 Mart 1915).
BEO. / 4433-332402 / H. 30-11-1334 (28 Eylül 1916).
BEO. / 4491-336767 / H. 26-01-1336 (11 Kasım 1917).
DH.EUM.AYŞ. / 60-59 / H. 26-08-1340 (24 Şubat 1922).
DH.İ.UM. / 16-3 / H. 16-06-1333 (01 Mayıs 1915).
DH.İ.UM. / 89-1 / H. 30-05-1333 (15 Nisan 1915).
DH.İ.UM.EK. / 42-63 / H. 12-02-1336 (27 Kasım 1917).
DH.İ.UM.EK. / 7-41 / H. 20-05-1333 (05 Nisan 1915).
HR.İD. / 79-13 / M. 26-02-1918.
HR.İD. / 79-46 / M. 06 -03-1918.
HR.SFR.04. / 889-34 / M. 15-05-1915.
MV. / 197-103 / H. 13-06-1333 (28 Nisan 1915).
MV. / 197-47 / H. 12-05-1333 (28 Mart 1915).
MV. / 231-318 / H. 20-10-1331 (22 Eylül 1913).
TFR.I.AS. / 59-5869 / H. 26-03-1326 (28 Nisan 1908).

Sürelî Yayınlar

- Avrupa'da Yumurta Ticareti. *Dersaadet Ticaret Odası Gazetesi*, sayı 633, 20 Şubat 1897, 2-3.
Edhem Nejad. Ticaret-i Umumiye: Yumurta Ticareti. *Osmanlı Ziraat ve Ticaret Gazetesi*, numero 10, 26 Teşrinisani 1325 (9 Aralık 1909), 154-159.
Yumurta Mahsulü. *Dersaadet Ticaret Odası Gazetesi*, sayı 1034, 30 Ekim 1904, 1.
Yumurta Ticareti. *Dersaadet Ticaret Odası Gazetesi*, sayı 1018, 09 Temmuz 1904, 3-4.
Yumurta Ticareti. *Dersaadet Ticaret Odası Gazetesi*, sayı 1178, 03 Ağustos1907, 1-2.
Yumurta Ticareti. *Dersaadet Ticaret Odası Gazetesi*, sayı 865, 03 Ağustos1901, 1.
Yumurtaların Muhafazası. *Dersaadet Ticaret Odası Gazetesi*, sayı 663, 18 Eylül 1897, 3

Etik, Beyan ve Açıklamalar

---

1. Etik Kurul izni ile ilgili;

Bu çalışmanın yazar/yazarları, Etik Kurul İznine gerek olmadığını beyan etmektedir.

2. Bu çalışmanın yazar/yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedir.

3. Bu çalışmanın yazar/yazarları kullanmış oldukları resim, şekil, fotoğraf ve benzeri belgelerin kullanımında tüm sorumlulukları kabul etmektedir.

4. Bu çalışmanın benzerlik raporu bulunmaktadır.
